



JAARGANG 18

NUMMER 4

DECEMBER 1993

ARGUS

DE STEM VAN

SPRAKELOZE WILDE DIEREN

IN DIT NUMMER

Een verslag van
de knobbel-
zwanenactie

Jaarvergadering
1993, gehouden
in Apeldoorn

Het derde en
laatste deel uit
de serie
gemeenten en
jacht



ISSN 0166-5073 Argus is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer, Amsteldijk-Noord 135, 1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 6 41 07 98. Argus wordt toegestuurd aan donateurs die minstens fl. 30,- per jaar betalen via Postbanknummer 352 21 88 te 's-Graveland. Sympathisanten betalen minstens fl. 10,- per jaar en ontvangen jaarlijks de SKF-Nieuwsbrief. Indien u de Stichting Kritisch Faunabeheer testamentair wenst te gedenken, wordt u verzocht contact op te nemen met de penningmeester.

Redactie Roelof de Beer, Ton Ebben, Pauline de Jong, Peter Kee, Wim Voortman en Piet de Jong

Redactieadres Piet de Jong, Westerstraat 107-1, 1015 LX Amsterdam, Telefoon (020) 6 26 15 97

Fotoredactie Pieter Elbers, Fons Bergerstraat 8 5913 SJ Venlo, Telefoon (077) 51 80 37

Vormgeving Rob Busser

Druk Thieme, Zutphen

Donateursadministratie Postbus 150, 6870 AD Renkum

Doelstelling De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Haar doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De Stichting Kritisch Faunabeheer tracht haar doel te bereiken door het bepleiten van verbetering in de wetgeving, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Bestuur I. v.d. Abeele, R. Boeve-Bant, M.C.J. Bouterse, G.A. Ellenbroek, A.P. de Jong, P.M. de Jong, H.H. Niesen, H. Pluijmakers, J. Poeder, R. Stockmann, S.H.D. Voss, J. Webbink

Adviseurs A.J. Cnoop Koopmans, G. Udo

Secretariaat SKF Mw. A. P. de Jong, Amsteldijk-Noord 135 1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 6 41 07 98

Penningmeester Mw. R. Boeve-Bant, Postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland, Telefoon (02945) 13 19

Regiogroep Limburg Postbus 27, 6114 ZG Susteren, Telefoon (04499) 28 48

Knipselkrant Zes keer per jaar verschijnt de SKF-knipselkrant, een bloemlezing van de in de Nederlandse pers verschenen artikelen over jacht en faunabeheer. U kunt zich abonneren door overmaking van fl. 15,- per jaar op Postbanknummer 011 60 72 t.n.v. donateursadministratie SKF te Renkum, onder vermelding van 'Knipselkrant'. Voor de krant bestemde knipsels kunnen worden gestuurd naar: SKF-knipselarchief, Olieslagershorst 103, 7328 NM Apeldoorn.

3 zwaan kleef aan Een verslag van de succesvolle SKF-actie tegen de jacht op knobbelswanen.

6 zwanezang Een reden voor extra aandacht aan zwanejacht. Dagelijks leed onder knobbelswanen en de reactie van de overheid.

7 Harm Niesen: naar een ... De Tweede Kamer en verantwoord faunabeheer: De eigen wil van volksvertegenwoordiging.

8 Gerard Ellenbroek: jaarvergadering 1993 Een verslag.

12 de recyclebare ledenwerving Oproep aan donateurs om nieuwe donateurs te werven.

12 Ton Ebben: gemeenten en jacht Het derde en laatste deel uit de rondgang langs lokale bestuurders.

13 Ton Ebben: gouden kraai Een persoonlijk rapport over de gemeente Apeldoorn.

15 Pauline de Jong: vallen en klemmen Zin en onzin van vangmethodes.

18 Gerard Ellenbroek: jacht op watervogels De Wieden: Natuurmonument of jagersparadijs.

20 A.J. Cnoop Koopmans: edelherten De Oostvaardersplassen en de hertenpopulatie.

22 Har Pluijmakers: jacht op vossen in zuid-limburg Hoe jagers met name de gevaccineerde exemplaren te pakken nemen.

23 argumentum De groene misleiding.

23 de beheerjager Een kerstgedachte.

RECTIFICATIE

De naamsvermelding bij de foto op pagina 10 van Argus 3/93 is niet, zoals vermeld, Heinz Stockmann maar Pieter Scheen.

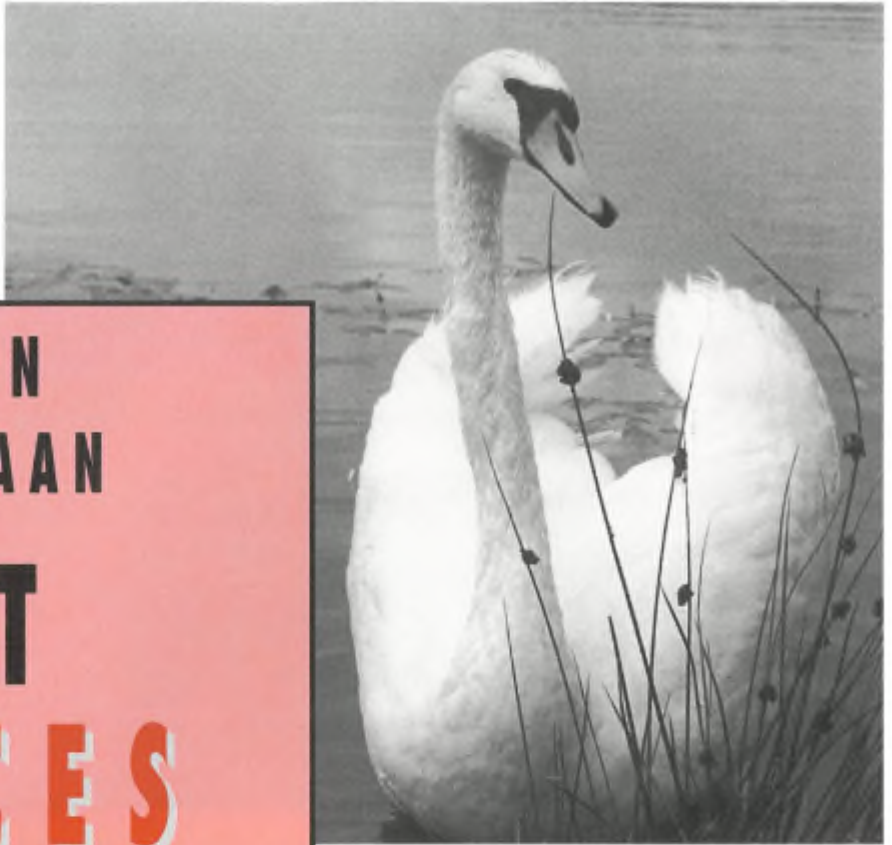
JAARVERSLAG 1992

Wie geïnteresseerd is in het jaarverslag over 1992, kan deze verkrijgen door overmaking van fl. 5,- (inclusief porto) op postgiro 130 93 t.n.v. Informatiefonds SKF te Renkum, o.v.v. Jaarverslag 1992.

FOTO OMSLAG

Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming. (Lees ook pagina zes).

*Knobbelzwaan kleef
aan. (foto: Ineke v.d.
Abeele)*



**ZWAAN
KLEEF AAN
HET
SUCCES
VAN
DE
AAN
GEPLAKTE
BOOD
SCHAP**

Wie het niet gezien heeft moet wel heel ver heen geweest zijn. Op vakantie bijvoorbeeld. De thuisblijvers werden begin augustus verrast door de mededeling dat er jaarlijks 5.000 (beschermde!) knobbelzwanen sneuvelen in het kader van 'landbouwschadebestrijding-met-het-jachtgeweer'. Die boodschap was niet alleen te vinden op 2.000 verlichte affiche-plaatsen, maar ook in vrijwel alle kranten. De knipseldienst gaf aan dat een totaaloplage van zo'n 5.000.000 kranten bereikt werd, zonder twijfel een record in de geschiedenis van Kritisch Faunabeheer. Voegen wij daarbij de kijkcijfers van het RTL4-nieuws en het NOS Journaal, dan mag vastgesteld worden dat we er met een bescheiden financiële inspanning in geslaagd zijn een zeer breed publiek te bereiken. Wisten in juli nog maar weinig Nederlanders van de schandalige zwanenjacht, eind augustus wist vrijwel iedereen van het feit dat de knobbelzwaan in weerwil van wettelijke bescherming onder vuur ligt.

Een woord van dank aan het adres van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren is daarbij zeker op zijn plaats. De Dieren-

De zwanenposter wordt onthuld tijdens een persconferentie (foto: archief SKF)



bescherming steunde de knobbelzwanenactie met een forse financiële bijdrage in het kader van haar eigen anti-plezierjacht activiteiten. Voor 1994 heeft de Dierenbescherming dit onderwerp tot speerpunt uitgeroepen. Onze gezamenlijke inspanning moet ertoe kunnen leiden dat de hobby van 30.000 jagers niet langer op beleidsniveau zal prevaleren boven de belangen van tientallen miljoenen weerloze dieren en meer dan een miljoen georganiseerde dierenbeschermers.

HOUDING KLM ONDUIDELIJK

De KLM toonde zich niet gelukkig met de knobbelzwanenposter. Ze is van mening dat haar miljoeneninvestering in het beeld van de smetteloze knobbelzwaan als handelsmerk, haar het alleenrecht op gebruik van de knobbelzwaan verschaft. In een constructief gesprek hebben vertegenwoordigers van Kritisch Faunabeheer de KLM-directie erop gewezen dat deze investering, namelijk het synoniem maken van de knobbelzwaan met de KLM, de luchtvaartmaatschappij 'nolens volens' tot zeer betrokken maakt. Wie een zo zware claim legt op een dier als mascotte, neemt daarmee de lusten en de lasten. Ligt het dier letterlijk onder vuur, dan zou het bescherming mogen

verwachten van een onderneming die de zwaan zo zwaar met de eigen bedrijfsvoering associeert. KLM maakte in eerste instantie duidelijk slechts morele steun te willen verschaffen. Onze teleurstelling daarover is wat tendentiekus in de pers weergegeven. Een directe rectificatie in het AD en een brief aan de KLM-directie maakten duidelijk dat wij er in het vervolg van de campagne alles aan willen doen de belangen van de knobbelzwaan maximaal te dienen, daarbij de belangen van KLM optimaal meewegend. Voorop staat dat waar een luchtvaartmaatschappij de zwaan als metafoor voor vliegtuigen gebruikt, dierenbeschermers niet geforceerd kunnen worden het omgekeerde te doen. Wij zijn in afwachting van een reactie op die stellingname van de KLM-directie.

RECLAME CODE COMMISSIE NEEMT KLACHT TEGEN ZWANENPOSTER NIET IN BEHANDELING

De voorzitter van de reclamecodecommissie heeft de enige klacht die tegen de poster werd ingediend niet in behandeling genomen. In zijn brief aan een klaagster uit Bussum overweegt de voorzitter dat het voor de hand ligt voor een dierenbeschermings-





*Knobbelzwanen
met jongen, (foto:
Archief SKF)*

*De poster in het
'wild' in
Nijmegen. (foto:
Archief SKF)*

organisatie die zich inzet voor het lot van de knobbelzwaan, om diezelfde knobbelzwaan ook af te beelden. De tekst 'elk jaar storten er 5.000 neer' kan naar inschatting van de voorzitter geen betrekking hebben op neerstortende vliegtuigen maar is duidelijk gerelateerd aan hoeveelheden neergeschoten zwanen. De zeer duidelijk ondertekening sluit elke vorm van, door klaagster veronderstelde, verwarring uit.

Met de visie van de voorzitter van de reclamecodecommissie en de zeer positieve berichtgeving in kranten en in de journaals wordt duidelijk dat we hier met een zeer geslaagde actie te maken hebben. De Provincie Friesland heeft als eerste bekend gemaakt n.a.v. de campagne het vergunningenbeleid t.a.v. knobbelzwanen drastisch aan te scherpen. Dat van een beschermde diersoort jaarlijks ruim 30 % van de populatie geschoten wordt is ronduit schandalig. Stichting Kritisch Fauna-beheer fungeert in dit geval als het geweten van Europese en Nederlandse wetgevers.

P.R. werkgroep



*Zwanen die wel
willen zwemmen,
(foto: Archief SKF)*

*Zwanen die nooit
meer zwemmen,
(foto: Landelijke
Inspectiedienst
Dierenbescherming)*

ZWANE ZANG

Han Olff fietst zondagmiddag 10 oktober jl. met vrouw en dochter in het recreatiegebied 'Overbetuwe' te Homoet (Heteren, Gelderland).

In dit recreatiegebied ligt een grote plas waarin op dat moment een tweetal knobbelzwanen zwemmen. Plotseling klinkt een vijftal schoten die beide zwanen treffen. De nog levende zwanen worden door jachthonden uit het water gehaald, doodgeslagen en begraven. Blijkbaar heeft iemand de politie gewaarschuwd want die arriveert enkele minuten later. De twee agenten van het korps Elst knopen een gesprek aan met de kennelijke schutters. Enigszins herstelt van de schok meldt de heer Olff zich bij de wetsdienaren om ook een verklaring af te geven. De agenten blijken daar geen behoefte aan te hebben: 'Meneer, de zaak is geregeld. Het had wat humaner gekund, maar verder is de zaak in orde'. Ook na enig aandringen, omdat er sprake lijkt van een ongeoorloofde daad, wensen de agenten geen verklaring op te nemen: 'Meneer, verder is dit uw zaak niet'.

De volgende ochtend meldt de heer Olff zich op het politiebureau om opheldering te vragen. Er is namelijk sprake van twee overtredingen:

- Het is verboden op zondag te jagen
- Afschot van knobbelzwanen is alleen geoorloofd als hiervoor door het provinciaal consulentenschap Natuur, Bos, Landschap en Faunabeheer een vergunning is verleend. Een dergelijke vergunning wordt alleen verleend indien de dieren aantoonbare schade aanrichten, waar in dit geval duidelijk geen sprake was, zodat er waarschijnlijk geschoten is zonder vergunning.

De reactie van de politie in Elst is wederom zeer terughoudend: 'De betrokken agent zal contact met u opnemen. Verder kunnen we er geen mededelingen over doen'. Tevens wordt weer geweigerd een schriftelijke verklaring op te nemen.

Ook was men niet geïnteresseerd in de naam van een tweede getuige van het voorval, namelijk de plaatselijke camping-beheerder. Men wilde zelfs niet gaan kijken waar beide



zwanen begraven lagen: 'We hebben wel wat belangrijkers te doen, de officier zal hier nooit een zaak van maken.'

Bij het bezoek aan het politiebureau werd wel een deel van het rapport voorgelezen. De betrokken schutter had verklaard dat: 'We probeerden twee zwanen het water in te drijven, omdat ze niet wilden zwemmen. Toen dat met honden niet lukte, is er een paar keer in de lucht geschoten'. Dit terwijl de aanwezige agenten wel degelijk wisten dat beide zwanen waren doodgeschoten.

Uit dit relaas kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- De jachtwet is op meerdere punten overtreden zonder dat dit consequenties heeft voor de betrokken jager
- Er is mogelijk een vals politierapport gemaakt
- De politie vindt de eenzijdige verklaring van de schutter in dit geval blijkbaar voldoende
- De politie is bereid de zaak in de doofpot te stoppen 'omdat de officier hier geen zaak van zal maken'.

Op dit moment vindt er, op aandringen van onder andere SKF, een intern onderzoek naar de gevolgde procedure plaats. Hopelijk zijn deze zwanen niet voor niets gezonken.

Piet de Jong

NAAR EEN

Dit was het dus. Na een intensieve campagne van velen was het woord aan de kamerleden. Opmerkelijke inzet en eensgezindheid bij vele organisaties, veel aandacht in de pers en een duidelijke uitspraak van het Nederlandse volk. Geen kamerlid zou er nu toch nog langer omheen kunnen. Jacht als hobby is uit de tijd, de mentaliteit van jagers op het gebied van faunabeheer is van een bedroevend laag allooi, om niet te zeggen op het criminele af en hun kennis van zaken stamt uit de oertijd. Kortom, een ernstige bedreiging voor een verantwoord faunabeheer en als zij hun eigen principes ook op zichzelf zouden toepassen zouden zij zich ongetwijfeld als schadelijk wild kwalificeren. Vossen en andere predatoren 'kort' houden, niks ervan, de jagers zélf dienen kort gehouden te worden is de mening van bijna de hele bevolking.

LOBBY

Maar helaas, de lobby van jagers en landbouwers is nog steeds sterk. De kamerleden durfden het - op D'66, Groen Links en het RPF - niet aan, principieel stelling te nemen tegen de jacht. Zeker, vrijwel alle kamerleden vonden dat de Nota Jacht en Wildbeheer niet ver genoeg ging en dat is op zichzelf winst. Staatssecretaris Gabor viel daarbij behoorlijk door de mand: het gerucht ging, dat hij persoonlijk wel wat voelde voor een verdere beperking van de jacht, maar dat zijn invloed op het ministerie van Landbouw niet groot genoeg is om dat door te drukken. Gabor stond echter bepaald niet te trappelen om suggesties ter verdere beperking van de jacht te omhelzen. De VVD steunde hem daarin het duidelijkst. Ondanks de uitgesproken erkenning van de intrinsieke waarde van alle levende dieren door alle kamerleden, vindt de VVD aanpassing nauwelijks nodig. PvdA en CDA vinden dat wel, maar willen de verantwoordelijkheid voor die aanpassing grotendeels overlaten aan wildbeheereenheden! Daarbij zéggen ze, dat die wildbeheereenheden uitgebreid moeten worden met terreinbeherende instanties. Maar een motie over de inrichting van nieuwe 'faunabeheereenheden' kwam er niet.

VERANTWOORDELIJKHEID

Onduidelijkheid troef dus, want het behoeft geen betoog dat de aansporing tot uiterste terughoudendheid bij de jacht op trekvogels in natuurgebieden geen enkel praktisch gevolg hebben. Jagers staan al jaren op het standpunt dat zij uiterst zorgvuldig en terughoudend zijn. In de praktijk zal dit een duidelijke verslechtering tot gevolg hebben. Organisaties als de Dierenbescherming, Natuur en Milieu, de Waddenvereniging, SKF en waarschijnlijk ook Vogelbescherming hebben dan geen enkele inspraak meer en kunnen nergens meer in beroep gaan tegen wanbeleid. De kamerleden proberen de verantwoordelijkheid af te schuiven, bang als zij zijn voor de jagers- en landbouwlobby, terwijl zij weten dat de grote meerderheid van hun kiezers er heel anders over denkt. Geen woord hebben zij daaraan gewijd. SKF heeft tot aan het laatste moment toe geprobeerd de kamerleden duidelijk te maken, hoe slecht de WBE's functioneren en hoe de huidige tendens van het ministerie om langlopende blanco vergunningen voor jacht op beschermde soorten aan WBE's te geven, aanleiding is voor

wantoestanden. Aan de lopende band moeten wij naar de AROB-rechter en vrijwel steeds krijgen wij gelijk.

WETGEVING

Als het aan de Tweede Kamer ligt is dat straks afgelopen. Niet omdat ze ook maar iets aan die wantoestanden hebben gedaan, maar omdat het onmogelijk is geworden voor ieder, die geen privébelangen verdedigt, ook nog maar enige invloed op de jacht uit te oefenen. De jagers kunnen tevreden zijn. De overheid heeft zijn handen af getrokken van iets, dat zij kennelijk als een wespennest beschouwen. In het beste geval zal er nu op - honderden? - plaatselijke niveaus over de pro's en contra's van jacht gediscussieerd worden. De praktijk heeft geleerd dat dat op een abominabel niveau gebeurt en dat de uitslag vooral van het toeval afhangt. Nee, als sommige kamerleden werkelijk menen wat ze gezegd hebben, dan moeten ze dat ook vertalen in stringente wetgeving en duidelijk aangeven welke ruimte er aan jacht nog gegeven moet worden. Het is toch al te dwaas, dat al de kamerleden in feite zeggen te vinden dat jacht op snippen niet zou moeten, maar dat een motie waarin dat hardop gezegd wordt geen kans maakt om aangenomen te worden. Geloofwaardigheid en duidelijkheid met het oog op de naderende verkiezingen?

Leverde de discussie dan helemaal niets op voor de aanstaande slachtoffers? Enkele uitwassen lijken toch op korte termijn tot het verleden te behoren. De '1 hectare' waterwild jacht, de jacht op bunzing en hermelijn en het gebruik van lokmiddelen zullen wel verboden worden maar weinig jagers zullen daar lang wakker van liggen. Op naar de behandeling van de Flora- en Faunawet: misschien dat de nieuwe kamerleden schrikken van de nalatenschap van hun voorgangers en het tij alsnog ten goede willen keren.

Harm Niessen

(Foto: Jan van Dieren)



UITREIKING VAN DE GOUDEN KRAAI AAN DE GEMEENTE APELDOORN

Gerard. Ellenbroek

De jaarvergadering van de Stichting Kritisch Faunabeheer vond plaats op Zaterdag 9 oktober 1993 in Park Berg & Bos te Apeldoorn. Centraal thema op de jaarvergadering was het 'Natuurlijk Faunabeheer' zoals dat in 1987 door de gemeente Apeldoorn in een beleidsnota was vastgelegd. Vijf jaar na het aannemen van deze nota door de Apeldoornse Gemeenteraad konden de donateurs van SKF horen en zien hoe het voorgenomen beleid was geëffectueerd en in hoeverre het succesvol was geweest. Als blijk van waardering voor het gevoerde beleid kreeg de gemeente Apeldoorn tijdens de Jaarvergadering onder grote belangstelling van de media de hoogste onderscheiding van de Stichting Kritisch Faunabeheer uitgereikt: 'De Gouden Kraai'.



EXCURSIE

LOENERMARK

Het eerste onderdeel van het dagprogramma vormde de excursie naar de Loenermark, een natuurgebied gelegen ten zuiden van Apeldoorn in de buurt van het Veluwe dorp Loenen. Met de terreinbeheerders van de Loenermark, medewerkers van de Stichting Het Geldersch Landschap, was afgesproken dat zij voor de donateurs van SKF een rondleiding door het gebied zouden verzorgen. Daarbij zou vooral worden ingegaan op het faunabeheer dat het Geldersch Landschap in de Loenermark voert. Helaas bleek, kennelijk door een misverstand, op de afgesproken tijd geen van de drie medewerkers van Het Geldersch Landschap op het startpunt van de excursie aanwezig te zijn. In plaats van aan de ingang van de Loenermark bij Groenendaal stond men, naar later bleek, te wachten op de parkeerplaats aan de Groenendaalseweg. Gelukkig werd de heer Henk Bonekamp, die als voormalig hoofd bosbeheerder van de gemeente Apeldoorn ook goed bekend was met het beheer van de Loenermark, bereid gevonden de rondleiding van commentaar te voorzien. Het aspect van het faunabeheer werd daarbij noodgedwongen wat naar de achtergrond geschoven.

*Veel belangstelling
van de media, (foto:
Archief SKF)*

*Wandeling
Loenermark. (foto:
Archief SKF)*



NATUURLIJK BEHEER

De Loenermark is een ongeveer 1200 hectare groot natuurgebied dat groten-deels bestaat uit jonge heidebebossing met soorten als douglas, grove den en lariks. De uitgestrekte bosgebieden worden hier en daar onderbroken door kleinere en grotere, open, vaak sterk vergraste heidevelden. Door de relatief hoge ligging is de Loenermark een uitgesproken droog gebied. Slechts hier en daar in het terrein blijft, vooral in het voorjaar, in ondiepe laagten het regenwater soms langere tijd staan. De Loenermark maakt deel uit van het Centraal Veluws Natuurgebied en ligt geheel ingeklemd tussen andere grote natuurgebieden. Ten westen van de Loenermark ligt het Deelerwoud en ten zuiden de Imbosch. Deze beide gebieden zijn eigendom van Natuurmonumenten. In het oosten wordt de Loenermark begrensd door de bossen van het Eerbeekse Veld en in het noorden ligt het Loenensche Bosch.

Het Geldersch Landschap heeft sinds 1 januari 1993 de Loenermark van de gemeente Apeldoorn in erfpacht gekregen. Evenals de gemeente Apeldoorn heeft ook Het Geldersch Landschap ervoor gekozen om bij het ontwikkelen van de bossen in de Loenermark te werken volgens de theorie van het natuurlijk bosbeheer. Dit houdt in dat ernaar wordt gestreefd productiebossen met naalddhoutsoorten versneld om te vormen tot natuurlijke bossen. Om dit te verwezenlijken wordt volgens een bepaalde methode de grootte en het aantal gaten in het kronendak berekend. In plaats van volledige kaalslag wordt het exotische naalddhout dus pleksgewijs vervangen door inheemse loofbomen. Daarbij wordt zo weinig mogelijk door de mens bijgestuurd. Meestal wordt alleen wat opslag van naaldboompjes, waaronder vooral de zich sterk verjongende douglasspar, weggehaald.

Na ongeveer vijf jaar 'natuurlijk bosbeheer' in de Loenermark konden de deelnemers aan de excursie met eigen ogen waarnemen hoe dit beheer in de praktijk uitwerkt. De heer Bonekamp leidde de groep langs enkele percelen waar dit beheer al tot opmerkelijke resultaten had geleid. Hoewel er nog steeds vrij veel naaldbomen aanwezig zijn, is vooral aan de weelderige ondergroei en de goed-ontwikkelde struiklaag al te zien dat het de goede kant op gaat.

JACHT IN DE

LOENERMARK

Vanaf het moment dat de gemeente Apeldoorn de Loenermark in 1932 aankocht, werd 'het genot van de jacht' verhuurd. In 1954 werd besloten om, met uitzondering van het afschot, de jacht in eigen beheer te nemen en werd er door de gemeente een jachtopzichter aangesteld. In die tijd kwamen er in de Loenermark nog de volgende bejaagbare diersoorten voor; edelherten, reeën, konijnen, fazanten, patrijzen, hazen en korhoenders. Vossen en wilde zwijnen kwamen er praktisch niet voor. Het afschot werd verricht door jagers uit alle delen van Nederland. De beheerder, in dit geval de jachtopzichter, nodigde de jagers uit volgens een soort rouleersysteem, dat overigens nergens was vastgelegd. Jagers, die zich slechte schutters getoond hadden werden geen tweede keer uitgenodigd. In die tijd werd er in de Loenermark een beheer gevoerd dat duidelijk gericht was op de jacht. Men streefde er dus naar een zo groot mogelijk aantal 'bejaagbare' dieren te krijgen om zoveel mogelijk te kunnen 'oogsten'. Om dit te bereiken werden onder meer roofdieren bestreden en werden edelherten en wilde zwijnen bijgevoerd.

Door de bevoordeling van wilde zwijnen, met name door het bijvoeren van de jonge dieren in de winter, nam de populatie van deze diersoort enorm toe. Gevolg was dat men enkele malen per jaar drijfjachten op Wilde Zwijnen ging houden. Het resultaat van dit beheer was dat men voor de Loenermark kon spreken van een redelijk draaiend, gemeentelijk 'jachtbedrijf'. Op 1 november 1979 werd voor het eerst vergunning voor het afschieten van edelherten, reeën en wilde zwijnen verleend aan de speciaal voor dit doel opgerichte Apeldoornse Jachtvereniging. Leden van deze vereniging waren in principe inwoners van Apeldoorn, die in het bezit waren van een geldige jachttakte.

De in de Loenermark af te schieten dieren werden door de gemeente Apeldoorn 'aangewezen'. Vervolgens werd binnen de Jachtvereniging geloot wie welk dier zou mogen afschieten. Op basis van een door deze vereniging opgemaakt rooster en in overleg met de gemeentelijk beheerder van het terrein, gingen de leden beurtelings, onder leiding van de boswachter op jacht naar het door hen gelote dier. Aanvankelijk

bleek een groot deel van de jagers geen enkele ervaring te hebben met het schieten van herten en wilde zwijnen, waardoor veel dieren 'ziek' geschoten werden en er soms eindeloos rondgereden moest worden om tot een schot te kunnen komen. Deze gang van zaken had een grote mate van onrust en verstoring tot gevolg, waardoor de dieren nog onrustiger werden. Het afschot werd daardoor steeds moeilijker en vergde meer en meer tijd. Door het instellen van schietproeven en door ervaring verliep het afschot langzaam maar zeker wat effectiever. Ondanks schietproeven en ervaring en ondanks het oprichten van 'wildkansels' in de nabijheid van voederplaatsen lukte het vaak niet om binnen de wettelijk vastgestelde termijn het noodzakelijke afschot te realiseren.

Tussen 1979 en 1987 werd geleidelijk aan minder bijgevoerd en werden roofdieren niet meer bejaagd. Ook vonden er geen drijfjachten meer plaats. Het systeem van bejaging door de Apeldoornse Jagersvereniging, die overigens bleef pleiten voor herinvoering van drijfjachten en de jacht op roofdieren, werd echter gehandhaafd. In 1987 kwam, als gevolg van het gewijzigde beleid zoals vastgelegd in de Nota Faunabeheer, een einde aan deze jachtpraktijken. De gemeente Apeldoorn had haar keuze voor een natuurlijk bos- en faunabeheer gemaakt en de consequenties daarvan getrokken. Lopende contracten met de Apeldoornse Jagersvereniging werden na de expiratedatum, 1 april 1992, in verband met de overdracht in erfpacht aan het Geldersch Landschap, verlengd tot 1 januari 1993. Met ingang van deze datum mag noodzakelijk afschot uitsluitend in eigen beheer plaatsvinden. Genoemde erfpachter, het Geldersch Landschap, is contractueel gebonden om het faunabeheer te voeren conform de gemeentelijke Nota Faunabeheer.

Zoals gezegd sluit de Loenermark aan op de Imbosch en het Deelerwoud, die beide in bezit zijn van Natuurmonumenten. In beide terreinen van deze vereniging vindt begrazing plaats door een kudde schotse hooglanders. Sinds kort deelt het Geldersch Landschap in het gebruik van deze kudde en grazen de schotse hooglanders ook in de Loenermark.

FAUNABEHEER IN APELDOORN

De heer H. Bonekamp, hoofd van de Dienst Groen, Natuur en Landschap van de gemeente Apeldoorn, gaf in zijn lezing over het faunabeheer in Apeldoorn een toelichting op Nota Faunabeheer en de evaluatie daarvan. Deze evaluatie was opgesteld begin 1993 en vormde de directe aanleiding voor het thema van de jaarvergadering en de toekenning van de Gouden Kraai. De heer Bonekamp maakt duidelijk dat de keuze om over te gaan naar een natuurlijk faunabeheer in de gemeente Apeldoorn eigenlijk het logische gevolg was van de reeds eerder gemaakte keuze voor een natuurlijk bosbeheer. Dat het beëindigen van jacht, als feitelijke bijkomstigheid zo sterk de aandacht heeft getrokken, vindt hij weliswaar begrijpelijk maar toch buiten proportie. In zijn betoog legt hij er de nadruk op dat de ontwikkeling van populaties van in het wild levende dieren zo weinig mogelijk door de mens moet worden gereguleerd. Ingrijpen, op welke manier dan ook, is slechts dan toegestaan wanneer schade aan landbouw of aan andere maatschappelijke belangen wordt toegebracht.

De heer Bonekamp betreurt dat sinds 1 januari 1993 belangrijke natuurgebieden van de gemeente Apeldoorn in erfpacht zijn gegeven aan het Geldersch Landschap. Hierdoor zijn de belangrijkste gebieden waarin grotere zoogdieren voorkomen (edelhert, wild zwijn), de Loenermark en het Orderbos, voor het gemeentelijk beheer weggevalen. Het feit dat bij de erfpachter contractueel bedongen is dat beheer uitgevoerd wordt volgens de richtlijnen in de gemeentelijke Nota Faunabeheer, stemt echter tot tevredenheid. Het afschaffen van jacht in de gemeente Apeldoorn is volgens de heer Bonekamp het gevolg van de keuze voor natuurlijk faunabeheer. Toch erkent hij dat ook de jachtpraktijken, zoals die tot 1987 in Apeldoorn voorkwamen, de gemeente een doorn in het oog waren. Het schieten van volkomen onschuldige vogels als houtsnippen en dergelijke kon bij de opstellers van de Nota Faunabeheer onder leiding van het toenmalige hoofd Bos, Natuur en Landschap, de heer T. Vis, geen enkele goedkeuring wegdragen. Dat, en ook de bovengeschetste urenlange wachttijden en de onrust en verstoring bij werken



*Lezing van de heer
Bonekamp. (foto:
Archief SKF)*

met de Jagersvereniging, was voor de ambtenaren van de gemeente Apeldoorn reden genoeg om noodzakelijk afschot geheel naar zich toe te trekken.

Sinds de aanname van de Nota Faunabeheer door de Apeldoornse gemeenteraad is het niet alleen de jacht op grotere zoogdieren beëindigd, maar wordt er ook op andere dieren in principe niet meer gejaagd. Ook eksters en kraaien worden niet meer bestreden. Slechts in een enkel geval wordt nog naar het geweer gegrepen. Als voorbeelden noemt de heer Bonekamp de bestrijding van de overlast van konijnen op de openbare begraafplaats Heidehof in Apeldoorn. Verschillende maatregelen werden hiertoe getroffen, zoals inrasteren en het aanleggen van takkenhopen ten behoeve van bunzing en wezel, de natuurlijke vijanden van het konijn. Geen enkele maatregel bleek afdoende te zijn om de populatie konijnen in te perken. Ten slotte werd tot afschot overgegaan.

Ook ten aanzien van de reeënpopulatie in het gebied van Het Woudhuis, ten oosten van Apeldoorn, werd ingegrepen. Omdat bosgebied hier vrij klein is en er verschillende provinciale wegen doorheen lopen was het gevaar dat de dieren betrokken zouden raken bij verkeersongelukken te groot geworden. Daar de gemeente ook de belangen van de verkeersveiligheid ter harte dient te nemen en geen mogelijk-

Wethouder poseert met oorkonde en gouden kraai, (foto: Archief SKF)

heid zag op een andere manier in te grijpen, werden enkele 'zwerfende' dieren afgeschoten. Bonekamp stelt dat de terreinbeheerders in Het Woudhuis ieder individu precies kennen en dus ook weten welke dieren gevaar opleveren. Op die manier kan dan ook gericht afschot plaats vinden op een moment dat de verstoring tot een minimum beperkt kan worden.

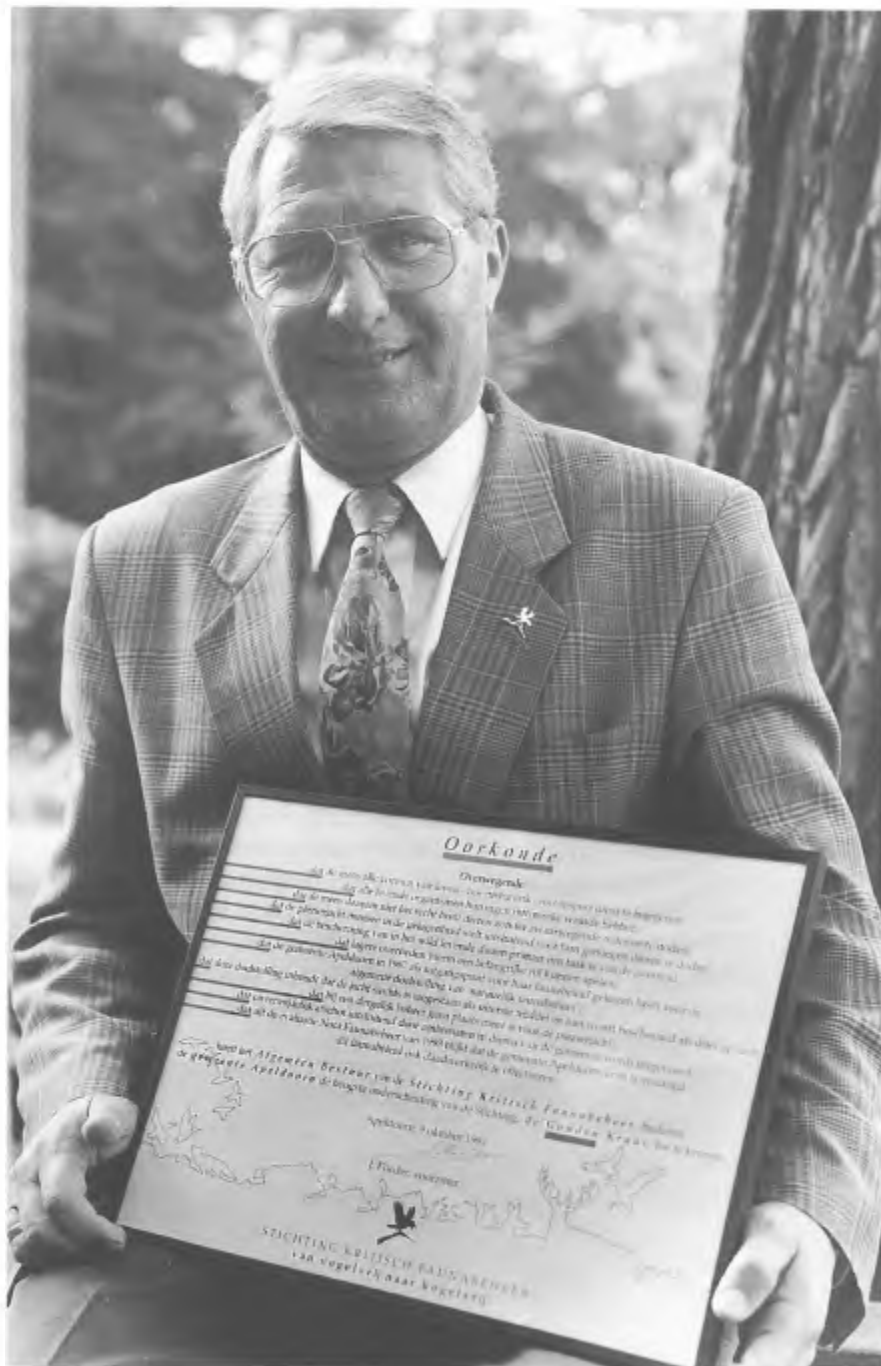
Uit de Evaluatie Nota Faunabeheer 1993 blijkt dat de gemeente Apeldoorn in staat is geweest het beleid ten aanzien van het faunabeheer, dat zij in 1987 had uitgestippeld, ook daadwerkelijk heeft uitgevoerd. Als slotconclusie in de evaluatie stelt de gemeente dat zij het tot haar taak rekent zonodig regulerend op te treden ten aanzien van 'wild' en verwilderde dieren in de bebouwde kom, op gemeentelijke begraafplaatsen en sportvelden. Daarbij legt zij een grote terughoudendheid aan de dag. Afschot van dieren is ook hier een 'ultimium remedium'. Deze maatregel is uitsluitend bespreekbaar indien:

- er sprake is van een excessieve situatie
- niet door andere maatregelen (afsrasteren, verjagen, etc.) kan worden beëindigd en
- afschot het probleem ook daadwerkelijk oplost.

GOUDEN KRAAI

Tijdens de jaarvergadering kreeg wethouder W. Greydanus, als vertegenwoordiger van de gemeente Apeldoorn uit handen van de voorzitter van de Stichting Kritisch Faunabeheer, de heer J. Poeder, de hoogste onderscheiding van de stichting, de Gouden Kraai, uitgereikt. In de bijbehorende oorkonde werd het faunabeleid van de gemeente Apeldoorn geroemd en als voorbeeld gesteld voor andere gemeenten. De tekst van de oorkonde werd bij de overhandiging van de onderscheiding uitgesproken door het SKF-bestuurslid Ineke van den Abeele.

In zijn dankwoord stelde de heer Greydanus dat de gemeente Apeldoorn bijzonder verheugd was met de toekenning van de onderscheiding. Hij gaf aan dat de gemeente onverkort door zal gaan met het tot nu toe gevoerde



beleid en dat de Gouden Kraai en de oorkonde een prominente plaats in het nieuwe Apeldoornse stadhuis zullen krijgen toebedeeld.

Dat de uitreiking van de Gouden Kraai extra cachet aan de jaarvergadering gaf bleek wel uit het feit dat er vanuit de media veel belangstelling bestond voor deze aangelegenheid. Naast de lokale en regionale pers, waren ook landelijke omroepen aanwezig. Verslaggevers van TROS en KRO namen uitgebreide interviews af met medewerkers van de gemeente en van SKF. Het is een goede zaak dat de stichting niet alleen in de publiciteit komt met haar acties tegen zaken die volgens haar niet goed lopen, maar ook

met zaken die wél goed lopen. Een positief gebaar zoals het uitdelen van een 'pluim' aan een gemeente die zich openlijk en volledig keert tegen de plezierjacht heeft publieitair gezien ongetwijfeld een zeer goede uitstraling.

LITERATUUR:

- Gemeente Apeldoorn, 1987. Nota Faunabeheer. Dienst Bos, Natuur en Landschap.
- Gemeente Apeldoorn, 1993. Evaluatie Nota Faunabeheer. Dienst Groen, Natuur en Landschap.
- Ebben, Ton, 1993. Gemeenten en jacht, deel 2. Argus 3, 1993.

NOUVEAUTÉ: DE RECYCLE- BARE LEDENWERF- MAILING!

De behoefte aan nieuwe donateurs en de irritatie over ongevraagd drukwerk hebben gezamenlijk gezorgd voor de ontwikkeling van een volledig nieuw concept voor donateurswerving: de 100 % recyclebare mailing! Enige tijd geleden deden wij een oproep aan alle donateurs om ons de namen en adressen van geïnteresseerden in verantwoord faunabeheer toe te zenden. Naar aanleiding van die eerste oproep bereikten ons zo'n 500 adressen. Met behulp van veel vrijwilligers werden 500 kokertjes verzonden met een oproep tot deelname aan 'de grote natuurvriendenSKFette'. Elk kokertje

bevat een lege patroonhuls, een brief en een retoursticker. De ontvanger wordt gevraagd de koker in elk geval portvrij retour te zenden (i.v.m. hergebruik) en zich desgewenst aan te melden als nieuwe donateur. Bovendien is er de mogelijkheid nieuwe adressen van dierenvrienden door te geven, zodat er een sneeuwbaaleffect kan ontstaan.

De resultaten van de eerste proef zijn overweldigend. Ruim 30 % van de aangeschreven natuurliefhebbers besloot tot het donateurschap of het overmaken van een éénmalige gift. Een ongekend hoge respons in direct-marketing termen. Bovendien ontvingen we heel veel positieve reacties op het milieuvriendelijke concept van de mailing. Deze zeer hoopvolle resultaten geven aan dat we er verstandig aan doen de mailing op grotere schaal in te zetten. Daarom opnieuw een oproep! Voorzie ons van de namen en adressen van natuurvrienden uit uw omgeving. Wij zorgen er dan voor dat ze per omgaande voorzien worden van het SKFettekokertje.

Het wordt steeds duidelijker dat een forse groei van het donateursbestand op dit moment mogelijk moet zijn. Uit een recent onderzoek van Motivaction blijkt dat het merendeel van de Neder-

landse bevolking de plezierjacht afwijst. Het wordt tijd dat de jarenlange voorhoedepositie van Stichting Kritisch Faunabeheer vertaald wordt in een sterke groei van het aantal donateurs.

De irritatie over de jachtlobby bij de totstandkoming van de nieuwe Flora- en Faunawet groeit en de publicitaire successen van Kritisch Faunabeheer (o.m. rond knobbel-zwanen, jacht-opzichtersdemonstratie en jagers-tuchtrecht zie vorige Argus) leiden tot snel groeiende waardering bij een breed publiek. Help ons die waardering om te zetten in effectieve steun, zodat we de plezierjacht op korte termijn uit kunnen bannen en vervangen door een verantwoord faunabeleid.

Uw suggesties en de namen en adressen van uw natuur-vriend(inn)en worden tegemoet gezien door:
Ineke van den Abeele
Donateursadministratie
Postbus 150
6870 AD Renkum

P.R. werkgroep

GEMEENTEN EN JACHT

Deel 3 (Slot)

Apeldoorn en Steenwijk zijn gemeenten waarvan algemeen bekend is dat zij de plezierjacht hebben uitgebannen. Met hen zijn er vele gemeenten meer die zich hebben afgekeerd van de plezierjacht. Met een aantal van hen hebben we in deze serie over het jachtbeleid van gemeenten kennis kunnen maken. Het meest hoopgevende karakter van dit onderzoek is echter dat er op korte termijn te verwachten is dat een groot aantal gemeenten zich hierbij zullen aansluiten door plezierjacht in de ban te doen. Veel individuele bestuurders hebben bezwaren tegen de plezierjacht, soms uit ethische overwegingen, maar vaker uit overwegingen die te maken hebben met een verantwoord faunabeheer. Meestal is er echter sprake van een combinatie van beide bezwaren.

Van Tellingen, burgemeester van de gemeente Tiel, zegt dat zijn oordeel over plezierjacht vooral een houdings-



GOUDEN KRAAI

Een evaluatie van beleid op gemeentelijk niveau door de auteur van de gemeenten en jacht -serie

kwestie is. 'Relateer ik plezierjacht aan het leed wat erdoor veroorzaakt wordt, dan kan ik er geen enkel positief gevoel voor opbrengen.' Hij zegt zich ervan bewust te zijn dat als deze ethische stellingname moet worden omgezet in bestuurlijk handelen, er meerdere argumenten een rol moeten spelen. Maar in zijn afweging zullen ethische overwegingen nadrukkelijk een rol blijven spelen. 'Daarover laat ik geen misverstand bestaan', aldus van Tellingen.

Uit de gemeente Goes meldt wethouder 't Hart dat zijn gemeente in 1990 al eens op verzoek van Kritisch Faunabeheer de jacht op de vos heeft verboden. Persoonlijk ziet 't Hart het verschijnsel plezierjacht in dezelfde categorie als modderworstelen en andere bedenkelijke vormen van tijdverdrijf welke thuishoren in een primitieve(re) samenleving. 'Ik vind dergelijke praktijken getuigen van weinig civilisatie', aldus 't Hart.

Ook heel duidelijk in zijn opvattingen is burgemeester Aelberts van de gemeente Druten. Hij zegt rabiaat tegen de jacht te zijn. 'In mijn vorige gemeente (Smilde) heb ik eens een uitnodiging voor een jachtpartij ontvangen. Deze heb ik ferm van de hand gewezen.' Over plezierjacht laat hij zich min of meer literair uit: 'Het begrip plezierjacht zegt het al, het is alleen voor het plezier van de jager en niet voor het beest, hooguit voor het beest in de mens.' Binnen een verantwoord faunabeheer ziet hij geen enkele plaats voor plezierjacht, slechts onder extreme omstandigheden zou jacht, bij gebrek aan een alternatief, een ongewenst sluitstuk van het faunabeheer kunnen vormen.

Wethouder Manderfeld van de gemeente Den Helder zegt dat in zijn gemeente al een reeks van jaren principieel geen gronden voor jacht worden uitgegeven. Hij zegt in het afwijzen van jacht gelukkig niet alleen te staan, deze opvatting wordt breed in de gemeenteraad gedragen. 'Het is voor de gemeenteraad min of meer vanzelfsprekend dat erop gemeentelijke gronden niet wordt gejaagd.' Klachten over schade neemt hij overigens wel serieus, maar dat wil niet zeggen dat na een klacht de geweren uit de kast kunnen. De gemeente gaat zelf na of de klachten van dien aard zijn dat ingegrepen moet worden. De afdeling groen van de gemeentelijke milieudienst controleert na een klacht heel

intensief of het, bijvoorbeeld met de konijnenpopulatie, uit de hand dreigt te lopen. Kan deze eigen waarneming de klacht niet bevestigen omdat er sprake is van een normale populatie dan wordt er niet geschoten. Wethouder Manderfeld is met deze gang van zaken heel tevreden, op deze wijze is het heel goed mogelijk om verantwoord met de fauna om te gaan.

Al eerder konden we concluderen dat het wettelijk kader waarbinnen de jacht kan plaatsvinden een veel te ruim kader is. De basis van het wettelijk kader is de plezierjacht en op dit structureel versturende element krijgt het beheer van de fauna in Nederland gestalte. Dit is fundamenteel fout menen veel gemeentebesturen die in de meeste gevallen verantwoordelijk zijn voor het beheer van de flora en fauna in gebieden binnen hun gemeente. Als direct verantwoordelijken menen zij dat de plezierjacht verwerpelijk is. In dit opzicht vormen gemeentebestuurders een betere afspiegeling van de bevolking dan de (gekozen) volksvertegenwoordigers in de Tweede Kamer. Op zichzelf is dat niet heel verwonderlijk daar wetgeving zich meestal wat later in de tijd aanpast aan maatschappelijke opvattingen en ontwikkelingen.

Gezien het groeiend verzet van lokale bestuurders tegen de plezierjacht kan 1994 een interessant jaar worden. Er komen raadsverkiezingen en nieuwe collegeprogramma's en een verdere inperking van de plezierjacht in meerdere gemeenten ligt in de lijn der verwachtingen. Ook de Tweede Kamer zal in het komende jaar veel nieuwe gezichten te zien geven. Heel misschien dat ook daar het inzicht gaat doorbreken dat beteugeling van de plezierjacht noodzakelijk is om tot een verantwoord faunabeheer te komen. Ambitieuze milieubeleidsplannen, die boeren soms tot wanhoop kunnen brengen, zijn niet echt serieus te nemen zolang diezelfde overheid toestaat dat zonder pardon op dieren geschoten wordt, alleen maar omdat ze gegeten kunnen worden of omdat de schutter daar zoveel plezier aan kan beleven. Milieubeheer impliceert ook faunabeheer. Nu de gemeenten dat ontdekt hebben mag de rijksoverheid niet langer achterblijven.

Ton Ebben

Ruim vijf jaar nadat de nota Faunabeheer in Apeldoorn was vastgesteld wilde men nagaan of de doelstellingen in deze geruchtmakende nota ook gehaald werden. Waren de beleidsvoornemens wel effectief en werkbaar? Zowel voor voor- als tegenstanders van natuurlijk faunabeheer een belangrijke evaluatie. In de evaluatie nota Faunabeheer wordt bovendien ook aandacht geschonken aan het stedelijk faunabeheer. Toen de nota Faunabeheer op 27 augustus 1987 werd vastgesteld ging dat met veel meer rumoer gepaard dan nu het geval was met de evaluatie. De nota kreeg veel aandacht van de pers en uit de mond van een enkel raadslid klonk gemor. Maar het waren toch vooral de jagers die op de trom sloegen. Zij meenden dat er negatief over de jacht was geschreven en zij voelden zich bedreigd omdat zij wisten dat hun hobby in de Apeldoornse bossen tot het verleden ging behoren.

RECREATIEJACHT

Maar meer rumoer staat niet altijd borg voor meer belang. De nu gepresenteerde evaluatie nota Faunabeheer is minstens zo belangrijk. Het meest vernieuwende in Apeldoorn is dat het niet meer gaat over jachtbeleid, maar over faunabeheer, faunabeheer op een meer natuurlijke leest geschoeid. Het effect van de getroffen maatregelen is nog niet op alle gebieden even duidelijk. Vooral het feit dat natuurlijke ontwikkelingen hun tijd nodig hebben is daar de oorzaak van, maar in de hele nota klinkt overal veel optimisme door. Voornaamste punt van kritiek op de nota Faunabeheer was het gegeven dat er geen plaats meer was voor recreatiejacht. Op zichzelf was dat niet onbegrijpelijk. Het jagersgilde laat geen mogelijkheid onbenut om uit te dragen dat de natuur niet meer kan zonder de belangrijke bijdrage die jagers leveren om het natuurlijk evenwicht in stand te houden. Nu de natuurlijke predatoren zijn verdwenen moeten de jagers wel

die plaats innemen, zo blijft men maar herhalen.

SCHADE

De gemeente Apeldoorn koos echter voor een radicaal andere weg, geen predatoren bejagen maar juist beschermen door ze betere leefomstandigheden te bieden. Zo kiest men in het kader van het stedelijk faunabeheer bijvoorbeeld voor het aanleggen van takkenhopen in de omgeving van begraafplaatsen. Dit ten behoeve van de bunzing en wezel die als natuurlijke predatoren van het konijn een bijdrage leveren om de konijnenpopulatie binnen de natuurlijke perken te houden. Schade door het graven van gaten en het aanvreten van bloemstukken kan zo worden voorkomen. Het is vreemd dat een dergelijke benaderingswijze van faunabeheer nou zoveel emoties heeft opgeroepen. De praktijkervaring uit Apeldoorn laat zien dat het veelal ongefundeerde emoties zijn, althans geen emoties die haar basis vinden in een oprechte zorg voor de levende fauna. Slechts de beperkingen die aan de recreatiejacht worden opgelegd lijken de doorslag te geven.

BEHEER

Dit verschijnsel zien we zelfs terug bij de inspraakreacties op de evaluatie nota Faunabeheer. Zo laat de Apeldoornse Jacht Vereniging weten dat de conclusie uit de nota Faunabeheer dat er geen plaats is voor recreatiejacht,

veel aandacht heeft gekregen. Het commentaar van de gemeente op deze bittere en weinig inhoudelijke opmerking uit jagerskring is heel zakelijk en correct: 'Geconcludeerd is dat deze vorm van jacht niet overeenstemt met de gemeentelijke beheersdoelstelling waarbij oogsten niet langer een doel is van faunabeheer, maar het tegenovergestelde: beperken van afschot door een zo natuurlijk mogelijk faunabeheer'. Toen in 1987 de nota Faunabeheer in de raad van Apeldoorn behandeld werd, moest wethouder Vriezen de nota verdedigen, overigens tegen zijn eigen fractie in. Vriezen was echter duidelijk. Faunabeheer moest op de meest natuurlijke wijze geschieden, jacht kwam daarbij op de tweede of zelfs derde plaats. 'In de ideale situatie zal jacht niet meer dan een sluitstuk van beheer zijn', aldus Vriezen in 1987. Wethouder Mulderij die nu verantwoordelijk is voor de evaluatie kan na ruim vijf jaar al veel optimistischer geluiden laten horen. 'Het beleid is gericht op het voorkomen van afschot van dieren.'

SUCCES

Op geen enkel gebied heeft dit beleid in al die jaren een ongewenste uitwerking gehad. Wel blijft de populatie van het zogenaamde grofwild een probleem. Een populatie afgestemd op de natuurlijke mogelijkheden van gebieden is sterk afhankelijk van het door andere terreineigenaren gevoerde

beheer. Bij de Loenermark, onderdeel van de 'vrije wildbaan', grenzen de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer aan Apeldoorns gebied. Maar ook hier blijft het beleid van de gemeente tot het verminderen van afschot. Het zal duidelijk zijn dat slechts een goed afgestemd beleid met als uitgangspunt een natuurlijk faunabeheer definitieve oplossingen kan brengen. Het is plezierig te kunnen constateren dat in de door de gemeente Apeldoorn beheerde gebieden het goed gaat met vele populaties. Blijkens de evaluatie breiden de meeste populaties zich uit. Zo zijn onder meer de raaf en das succesvolle soorten.

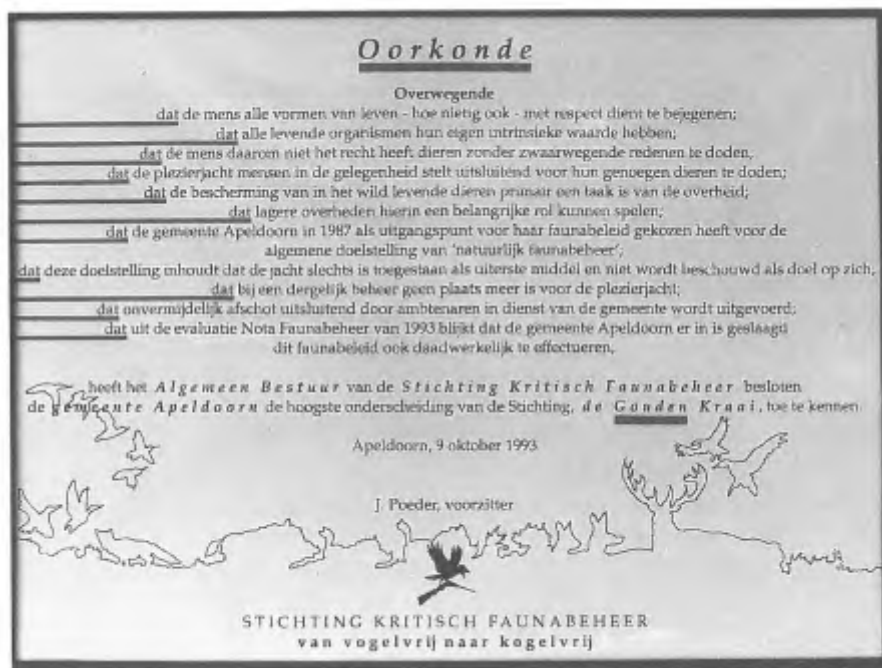
PRINCIPE

In het lijfblad van de Nederlandse gemeenten -Ng- magazine, deed Harm Niesen nog niet zo lang geleden een dringende oproep aan de gemeenten om het jachtrecht principieel in eigen hand te houden, en het vooral niet in handen te geven van de nieuw opgerichte wildbeheereenheden. Dit niet alleen om ethische redenen, maar uit het oogpunt van een verantwoord natuur- en faunabeheer. De gemeente Apeldoorn heeft laten zien dat een dergelijke stap echt succesvol kan zijn. Aangezien de gemeenten steeds kritischer gaan kijken naar het verschijnsel plezierjacht, kan de aanpak van Apeldoorn model staan voor een meer verantwoord faunabeheer door de Nederlandse gemeenten.

De Gouden Kraai, die Apeldoorn in ontvangst mocht nemen, is dan ook meer dan alleen maar een vriendelijk gebaar. Met de Gouden Kraai wordt onderstreept dat Apeldoorn een voorbeeldfunctie heeft voor andere gemeenten. Deze natuur- en milieubewuste gemeente heeft bewezen dat faunabeheer op een meer natuurlijke wijze de meest aangewezen weg is om een daadwerkelijke bescherming van soorten succesvol te laten zijn.

Ton Ebben

Oorkonde,
behorende bij de
onderscheiding.



VALLEN EN KLEMMEN

Pauline de Jong

Knaagdieren zoals ratten en muizen eten graag mee van de door de mens verbouwde gewassen en het opgeslagen voedsel.

Ze worden vaak aangeduid als 'plaaagdieren', omdat ze bij voldoende voedselaanbod makkelijk grote aantallen kunnen bereiken. Al sinds vele eeuwen hebben de bruine en zwarte rat, de huismuis en de veldmuis een bijzondere relatie met de mens. Ze kunnen echter allerlei, soms voor de mens dodelijke, ziekten verspreiden. Ze zijn daarom al eeuwen op allerlei manieren bestreden. Naast de meest eenvoudige methode, namelijk het inzetten van de natuurlijke vijanden, wordt tot op de dag van vandaag gebruik gemaakt van vallen, klemmen en gif.

NATUURLIJKE BESTRIJDING

In het verleden was men zich er al terdege van bewust dat het natuurlijk evenwicht ervoor zorgt dat alle diersoorten naast elkaar en in relatie tot elkaar leven zonder dat één of meer soorten in zo grote hoeveelheden gaan voorkomen dat andere soorten het leven onmogelijk gemaakt wordt. Het ingrijpen door de mens verstoort dit evenwicht. Wanneer een vos zich vergrijpt aan een makkelijk te vangen kip, wordt hij als schadelijk aangemerkt en vervolgd. Naast eventueel enkele kippen leeft een vos wat dierlijk voedsel betreft voornamelijk van muizen, ratten en konijnen. Deze prooidieren profiteren van de vervolging van de vos, want voor hen wordt het leven een stuk makkelijker nu ze minder op hun hoede hoeven te zijn. Men was zich van deze relatie al in de 16e eeuw bewust. Hertog Albrecht V van Beieren verbood in 1571 in verband

met de bestrijding van veldmuizen de jacht op vossen. Soortgelijke bepalingen volgden in 1623 en 1635. Waarschijnlijk als gevolg van het succes van deze tijdelijke verordeningen werd in 1648 in Beieren zelfs bij wet bepaald dat in periodes waarin veldmuizen een plaag dreigden te worden men gedurende drie jaar geen vossen mocht vangen. Ook uilen, met name de kerkuil, werden als bondgenoot beschouwd. Men creëerde zelfs ideale broedgelegenheden voor hen door openingen, zogenaamde uilegaten, te maken, zodat zolders van boerderijen en schuren voor hen toegankelijk werden. Daarnaast worden tegenwoordig veel nestkasten geplaatst voor o.a. torenvalken en uilen om zo de stand van deze roofvogels te bevorderen. De mens heeft één natuurlijke bestrijder zelfs tot huisdier gemaakt, namelijk de kat. Dit dier is voor het eerst als huisdier afgebeeld in de 16e eeuw voor Chr. in Egypte.



Waar een vraag is, is een aanbod, (foto: Archief SKF)

VERGIF

Door de jaren heen is er bij de bestrijding van ratten en muizen altijd het meest gebruik gemaakt van gif. Voor de bekende rattenvangers was vergif hun voornaamste attribuut. Met name arsenicum werd op grote schaal toegepast. Nadeel van gif is dat het niet selectief werkt. Gevolg is dat er naast de knaagdieren waar het voor bedoeld was ook allerlei andere dieren werden gedood. De natuurlijke vijanden van ratten en muizen hadden helemaal veel kans om te sterven als gevolg van ophoping van het gif in hun lichaam. Hierdoor werd de natuurlijke bestrijding tegengewerkt. Daarnaast zijn ratten bijzonder voorzichtige en intelligente dieren. Wanneer zij merken dat lokaas vergiftigd is, zullen ze het niet meer aanraken, waardoor het succes



Het 'beklemmende' gevoel, (foto: Pieter Eibers)

Jongetje met klem. (foto: Wim Steffen)

van de bestrijding sterk werd verminderd.

In plaats van vergif dat dodelijk is voor elke soort, wordt er tegenwoordig gebruik gemaakt van chemische middelen. Zo zijn er o.a. stoffen die de bloedstolling remmen, waardoor de dieren sterven aan inwendige bloedingen. Al deze middelen zijn sinds 1962 gebonden aan de Wet op de Bestrijdingsmiddelen. Middelen moeten eerst uitgebreid worden getest alvorens ze kunnen worden toegelaten. Er werd hierbij altijd al wel op gelet of de produkten geen onaanvaardbare risico's opleveren voor de mens en andere dieren. Maar pas met ingang van 1 november 1993 is er d.m.v. een wetswijziging een bepaling in deze wet opgenomen om dierenleed te beperken.

VALLEN EN KLEMMEN DOOR DE JAREN HEEN

Vallen en klemmen kunnen worden verdeeld in twee soorten. In het ene type worden de dieren levend gevangen en het andere is bedoeld om te doden. Een van oudsher gebruikte methode bij de jacht is de valkuil. Al in de tijd van de Mammoetjagers werd deze methode toegepast. In het geval van knaagdieren doen sinds de late middeleeuwen tonnen, emmers of ketels met gladde wanden dienst als 'valkuil'. Vaak werden ze gedeeltelijk gevuld met water, zodat de erin gelokte muizen of ratten door verdrinking om het leven kwamen. Deze methode, die

dus kon worden gebruikt om de dieren levend te vangen, werd in de meeste gevallen toch zo geïnstalleerd dat de gevangen dieren doodgingen. Van de latere vallen bedoeld om te doden, werkten de eerste modellen met behulp van de zwaartekracht. Een steen of blok werd schuin omhoog geplaatst op een wankel constructie. Zodra het lokaas werd aangeraakt, viel de constructie in elkaar, waarbij het onfortuinlijke knaagdier onder zijn gewicht werd verpletterd. Pas eind negentiende eeuw kwamen er klemmen in allerlei varianten in de handel. Voor ratten en muizen is er het ook nu nog veel gebruikte plankje met beugel en veer.

Het type val dat werd gebruikt om het dier levend in te vangen werkte door middel van een soort valdeur. Na verloop van tijd werd dit ontwerp verfijnd en ontstond een soort fuikval. De dieren konden deze vallen wel gewoon inlopen maar de terugtocht was hierbij onmogelijk gemaakt. Voor de bestrijding van veldmuizen, huismuizen, zwarte en bruine ratten wordt tegenwoordig nog steeds gebruik gemaakt van vallen, klemmen en allerlei chemische middelen. Het effect van de slagkracht van de verschillende klemmen is in Nederland nooit onderzocht. Het is echter waarschijnlijk dat voor de grotere soorten zoals bruine rat de slagkracht niet voldoende is om de dieren snel te doden. Dit betekent dat de slachtoffers meestal langzaam na een lange doods-

strijd aan hun einde komen. Er is ook een klemtype dat zo is uitgevoerd dat er alleen een poot (of staart) in vast komt te zitten. In ons land worden dergelijke klemmen meestal onder water geplaatst, zodat de dieren verdrinken b.v. in het geval van de muskusrat. In landen waar men zoogdieren vangt voor hun vacht worden deze zogenaamde 'leghold traps' veel toegepast. Op deze manier wordt de kostbare pels niet beschadigd.

'HUMANE' VALLEN

Momenteel is er internationaal een discussie gaande over klemmen en vallen. Door de Europese Commissie is een importverbod opgesteld voor bont van pelsdieren die zijn gevangen met behulp van een zogenaamde wildeklem. Dit verbod zou met ingang van 1 januari 1995 in moeten gaan. De bontindustrie ziet echter het voortbestaan van de eigen bedrijfstak in gevaar komen en zij heeft de International Standards Organisation (ISO) gevraagd standaards te ontwikkelen voor 'humane' vallen. Op deze manier zou het importverbod opgeheven kunnen worden. Volgens dierenbeschermers kan er echter nooit gesproken worden van humane klemmen, omdat de wijze van doden altijd veel leed veroorzaakt en daarom in elke vorm onacceptabel is. De klemmen die door hun slagkracht de dieren direct moeten doden zijn meestal niet zwaar genoeg uitgevoerd. Door een Britse werkgroep is



bepaald dat de dood binnen 10 tot 20 seconden moet intreden om een apparaat acceptabel te maken. In de praktijk duurt de doodstrijd vaak vele minuten. Dit geldt zowel voor de apparaten die door hun kracht het dier moeten doden als ook voor de vallen waarin het dier verdrinkt. De klemmen zijn daarom zonder uitzondering bijzonder wreed. Daarnaast is een probleem dat klemmen niet selectief zijn. Ook beschermde dieren, huisdieren etc. lopen kans vast te komen zitten in dergelijke klemmen.

FLORA- EN FAUNAWET

In het ontwerp Flora- en Faunawet wordt gesteld dat in principe alle inheemse dieren beschermd zijn behalve huismuis, bruine en zwarte rat. Voor de onbeschermden soorten zal via Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB's) worden bepaald op welke wijze deze dieren gedood mogen worden. De wet zal alleen die middelen toestaan die geen onnodig leed veroorzaken. De omschrijving van de goedgekeurde middelen is echter erg vaag, want wat wordt verstaan onder 'onnodig leed'? In het verlengde van de internationale

discussie omtrent verschillende klemmen zouden naar mijn mening de klemmen voor muizen en ratten eveneens verboden moeten worden. De werking van klemmen is over het algemeen hetzelfde, zodat de bezwaren op al deze apparaten hetzelfde kunnen zijn. De meest effectieve methode is nog altijd de preventie. Door het voedsel in huis onbereikbaar te maken, worden de dieren niet in grote getalen aangetrokken. Eventueel zijn er ook enkele bouwtechnische aanpassingen te maken waardoor de dieren het huis moeilijker in kunnen komen. Het eventuele meeën van verbouwde gewassen moet gezien worden als een normaal bedrijfsrisico. Wanneer zich toch enkele ongewenste ratten of muizen binnen vertonen kan men het best een 'life-trap' plaatsen. Hierin kunnen de dieren ongeschonden worden verplaatst. Het is wel noodzakelijk dat de gevangen exemplaren enkele kilometers ver weg worden gebracht alvorens hen los te laten, want hun oriëntatievermogen is bijzonder goed. Natuurlijk kan men de dieren ook actief verjagen. De meest beproefde methode is in dit geval natuurlijk de

aanschaf van een kat. Tenslotte wil ik nog wijzen op het belang van muizen en ratten in de natuur. Ze vormen door hun aantallen en snelle voortplanting een onmisbare voedselbron voor talloze vleeseters. Met name muizen vormen vaak het belangrijkste voedsel voor o.a. vos, wezel, hermelijn, uilen en andere roofvogels. Het verminderen van hun aantallen kan het hele ecosysteem beïnvloeden. Daarnaast zouden wij mensen veel meer respect voor deze zeer inventieve en sociaal levende dieren moeten hebben. En in plaats van hen te vervolgen en te misbruiken in laboratoria zouden wij er beter aan doen hun gedrag te bestuderen. Met name huismuizen en bruine ratten hebben zich aan het leven in de nabijheid de mens aangepast en hebben zich met de mens over de hele wereld verspreid. De dieren leven in een ingewikkelde sociale structuur en hebben een eigenschap waar wij mensen nog veel van zouden kunnen leren. Ze planten zich namelijk niet meer voort zodra er 'teveel' zijn.

Pauline de Jong

VERSTORING VAN DE RUST IN HET NATUURMONUMENT DE WIEDEN

Gerard Ellenbroek

*De Vereniging Natuurmonumenten
organiseerde op 18 augustus jl. samen met
Vogelbescherming een persbijeenkomst in
bezoekerscentrum De Foeke bij Sint
Jansklooster in de kop van Overijssel. Reden
voor deze persbijeenkomst, die de titel 'Jacht
op watervogels' droeg, was aandacht vragen
voor de absurde uitzonderingspositie voor de
minimale grootte van een jachtveld als zo'n
veld grenst aan open water.*

DE WIEDEN

Het natuurgebied bij Sint Jansklooster staat bekend onder de naam 'De Wieden'. Samen met de noordelijker gelegen Weerribben, die in beheer zijn bij Staatsbosbeheer, vormen De Wieden de restanten van een uitgestrekt laagveenmoerasgebied. Centraal in het gebied liggen twee grote meren, de Beulaker- en de Belterwijde, die ontstaan zijn door het wegslaan van te smalle legakkers. Om de grote meren heen ligt een kleinschalig moerasgebied met legakkers, trekpaten, plassen en kraggen.

Als reservaat voor weide- en watervogels genieten De Wieden grote faam; aalscholvers, roerdompen, purperreigers, bruine kiekendieven en zwarte sterns broeden er. Talloze wulpen bevolken de uitgestrekte rietlanden, trilvenen, hooi- en weilanden. Ook voor trekvogels is het een gebied van grote waarde. Het vervult een belangrijke rol als pleisterplaats, rust- en fourageerplaats, voor grote aantallen eenden en ganzen. Kortom, De Wieden vormt een natuurgebied, een 'wetland', van internationale betekenis. Een gebied dat zonder meer volledige bescherming verdient.

BESCHERMING

Het is op zijn zachtst gezegd verbazingwekkend dat het met de bescherming van het natuurgebied De Wieden niet

zo goed is gesteld. En dat is iets, wat van een gebied dat in bezit is van Natuurmonumenten eigenlijk wel verwacht zou mogen worden. Toch valt Natuurmonumenten niets te verwijten. Het is het gevolg van een vreemde inconsistentie in onze huidige wetgeving. Daar waar het gaat om de jacht op watervogels kent de wet een merkwaardige bepaling, die in een waterrijk gebied als De Wieden ernstige gevolgen heeft.

ÉÉN HECTARE

Het probleem waar men in De Wieden mee te kampen heeft is de norm voor de grootte van een jachtveld bij de jacht op watervogels. Op het land moet een jachtveld een minimale afmeting hebben van veertig hectare. Deze norm is vastgesteld om te voorkomen dat te veel jagers in een te klein gebied jagen. Op het water geldt de veertig-hectare-norm niet en mag er al gejaagd worden als de eigenaar een stukje grond bezit dat slechts één hectare groot is. Deze hectare moet dan wel deel uitmaken van een groter geheel van tenminste tien hectare (open) water. Wie de eigenaar is van die andere tien hectare, maakt voor de wetgever niet uit. Het gevolg van deze regeling is, dat op het water, anders dan op het land, véél jagers op een relatief klein gebied actief mogen zijn. Omdat de regeling voor jacht op het water afwijkt van die op het land, zou men verwachten, dat daarvoor een gegronde reden bestaat. Zou jacht op watervogels bijvoorbeeld minder verstorend zijn dan jacht op het land? Dit blijkt niet zo te zijn. In april 1993 brachten Natuurmonumenten en Vogelbescherming het rapport 'Verstoring van watervogels door jacht in wetlands' uit. Uit dit rapport wordt duidelijk dat het schieten op watervogels zó'n uitstraling naar de omgeving heeft, dat daardoor een gebied van tachtig tot honderd hectare ernstig wordt verstoord. Het zal duidelijk zijn dat als er veel plaatsen zijn waar geschoten kan worden, een heel natuurgebied hierdoor ontgeld kan worden. En dat is precies wat er in De Wieden gebeurt.

*'Jachthut' is
eigenlijk te veel eer
voor dit bouwsel.
(foto: Gerard
Ellenbroek)*



'JACHTHUT'

Het natuurgebied De Wieden beslaat een oppervlakte van een kleine 5000 hectare. Ruim 90 procent van het gebied is eigendom van Natuurmonumenten. Verspreid in het terrein liggen enkele kavels, sommige nauwelijks meer dan één hectare groot, die niet in bezit zijn van de vereniging. De meeste van deze kavels zijn in particuliere handen.

Daarnaast bezit ook het Waterschap van Noordwest Overijssel een aantal hectares in De Wieden. Om die kleine enclaves, zowel de particuliere als die van het Waterschap, gaat het hier.

Zoals uit het bovenstaande blijkt, is het wettelijk toegestaan op de kleine particuliere terreintjes in De Wieden jacht te bedrijven op dieren, die zich op de plassen bevinden. Vanuit schuilhutten, vaak met behulp van lokmiddelen als tamme eenden of namaakeenden worden de watervogels belaagd. In het gebied van De Wieden bevinden zich maar liefst 42 van dergelijke jachthutten. Eigenlijk is het woord jachthut te veel eer voor de meestal krakkemikkig opgetrokken riet-schermen, knullig gecamoufleerd door in de modderige bodem gestoken wilgetakken. Soms is zo'n hut voorzien van een soort afdak en een plankier waarop de schutter kan plaats nemen. In andere gevallen is het bouwsel beperkt tot aan enkele staanders vastgeknoopte rietschermen en moet de jager zich hier met boot en al achter die schermen zien te wurmen. Toch voldoen deze simpele bouwwerken kennelijk aan het doel waarvoor ze zijn opgericht: Het vormen van een hinderlaag van waaruit de jager onopgemerkt zijn slachtoffers op het water kan verrassen.

JACHTWEEKENDEN

De uitzonderingspositie voor de jacht op watervogels heeft geleid tot verschillende excessen. Waar geld te halen is worden andere belangen graag even terzijde geschoven. Het ligt voor de hand dat grondeigenaren, die met de natuurbescherming niet zoveel op hebben maar een financieel

voordeeltje wel zien zitten, van deze mazen die de wet hun biedt op listige manier gebruik maken. En geld, dat is er te halen. De grondprijs van de particuliere kaveltjes in De Wieden is, natuurlijk met het oog op de jachtbelangen, drastisch gestegen. Volgens medewerkers van Natuurmonumenten wordt voor een kaveltje gemakkelijk het tienvoudige betaald van de werkelijke grondprijs van een stukje moerasgrond!

Het zijn niet alleen de particuliere eigenaren van de stukjes grond in De Wieden die jacht in het gebied bedrijven. Ook het jachtverhuur blijkt hier een gouden business te zijn. Zo zeer zelfs dat ook het regionale Waterschap haar gronden verpacht aan jagers. De meeste van de jachthutten worden voor grof geld aan (mede)jagers verhuurd. Vaak ook wordt een hut per dag of per weekend verhuurd. Dat betekent dat een schuilhut gedurende het jachtseizoen bijna iedere avond wordt gebruikt. Volgens Natuurmonumenten begint iedere avond, zodra de watertoeristen het gebied verlaten hebben, de jacht op de watervogels.

Naast de grondeigenaren profiteert ook de plaatselijke middenstand van St. Jansklooster dankbaar mee. Zelfs uit omliggende landen worden jagers aangetrokken om gebruik te maken van de ongekennde mogelijkheden die ons land hun biedt! Bij 'jachtweekenden' of 'jachtvakanties' ben je geneigd te denken aan Oostbloklanden of landen in de tropen, waar men dankzij de goedgevulde beurs van de toerist tracht wat meer financiële armslag te krijgen. Echter ook in ons beschaafde land kan dat nog: In Sint Jansklooster kunt u geheel legaal een jachtweekend boeken, compleet met logies in een deftig hotel, met een boot en met de mogelijkheid op watervogels te schieten. Geen wonder dan ook dat menige Oosterbuur dankbaar gebruik maakt van deze onzinnige toestand in ons land.

Vergis u echter niet. Niet alleen in noordwest Overijssel, maar ook elders in ons land liggen nog waterrijke gebieden, waar dezelfde praktijken als in De Wieden voorkomen; de Nieuwkoopse Plassen, de Friese merengebieden en zo zijn er nog een aantal.

NIEUWE JACHTWET

Hoewel natuurbeschermingsorganisaties hier wel op hadden gerekend, ontbrak ook bij de wijzigingsvoorstellen in de nieuwe Jachtwet van Staatssecretaris Gabor een aanpassing van de bepalingen rond de minimum grootte van jachtvelden grenzend aan open water. De lobby van Natuurmonumenten en Vogelbescherming bij de leden van de Vaste Kamercommissie voor Natuurbeheer heeft echter succes gehad. Tijdens de behandeling van de voorstellen van Gabor in genoemde (uitgebreide) commissie bleek dat verreweg de meeste partijen het er over eens waren dat voor jacht op het water dezelfde maatstaven zouden moeten gelden als voor jacht op het land. Dat zou betekenen dat men bij de jacht op het water ook een jachtveld zou moeten bezitten met een minimale grootte van 40 hectare. Het zal duidelijk zijn dat als de huidige jachtveldregeling bij jacht op watervogels wordt afgeschaft het probleem voor De Wieden is opgelost. Alle kaveltjes waarop nu de jachthutten staan, zijn stuk voor stuk veel te klein om aan de veertig-hectare-norm te kunnen voldoen. Het wordt hoog tijd en gelukkig ziet het daar nu ook naar uit, dat de dieren in De Wieden het hele jaar door met rust worden gelaten.



EDELHERTEN IN DE OOST- VAARDE RS- PLASSEN

A.J. Cnoop Koopmans

*Het gaat voorspoedig met de
populatie van de edelherten.*

*Ik berichtte in Argus
december 1992 al over hun
situatie. In het begin van dat
jaar werden 44 dieren van
verschillende herkomst
(inheems en buitenlands)
uitgezet, waarvan 14 man-
netjes. De 30 vrouwtjes
kregen dat jaar 14 kalveren,
waarvan de meeste manlijk.*

*Toeval of natuurlijke
aanpassing aan de
onnatuurlijke geslachts-
verhouding? Niemand weet
het. Eén hinde stierf.*

*Benaderbaar in de
Oostvaarders-
plassen. (foto: Pieter
Eibers)*

Begin 1993 waren er aldus 57 exemplaren, waarvan 14 volwassen manlijke herten en 14 kalveren. Er zijn dit jaar ongeveer 23 kalveren geboren en circa 10 volwassen dieren doodgegaan. Exacte cijfers zijn er daarover niet, want het terrein is onoverzichtelijk en de dieren hebben zich daarbinnen logischerwijze verspreid. Er werden acht dode herten gevonden. Men liet de kadavers liggen en die werden kaalgegeten door vossen, roofvogels en maden. In één karkas nestelde zich zelfs een bijenvolk! Dit jaar zijn er nog eens 13 dieren uitgezet: 5 uit Tsjechië en 8 uit eigen land. In totaal zijn er nu 90 à 95 edelherten aanwezig. En een verdere groei van de populatie is te verwachten.

De dieren zitten het meest in het wat drogere oostelijke deel, het zogenaamde buitenkaadse gebied, bestaande uit open grasland, rietvelden en dicht moerasbos, maar ze komen ook wel in het natte, binnenkaadse gebied, zelfs tot op de Oostvaardersdijk. In de weg aldaar zullen roosters worden aangebracht, zodat ze niet daarlangs verder de polder in kunnen trekken. Wel kunnen ze bij de beheersgebouwen aan de Knardijk komen (gelegen binnen het raster), maar ze hebben zich daar nog niet vertoond. Ontsnappingsen door of over het raster hebben dit jaar niet plaatsgevonden. De bronst verliep

afgelopen herfst tamelijk rustig. Een kapitaal hert verzamelde een roedel van over de 40 stuks kaalwild (vrouwtjes), zowat de halve populatie van het gebied. Men laat de dieren zoveel mogelijk met rust: niet bijvoeren, niet schieten, geen verzorging. Bij dat laatste rijzen enkele vragen.

Zijn het gehouden of in het wild levende dieren? Volgens de huidige wet zijn het aan niemand toebehorende, in het wild levende dieren. Ook al is er een raster om het terrein en leven ze in zoverre in een vorm van gevangenschap: het terrein is zo groot en hun levenswijze zo onafhankelijk van de mens, dat men kan spreken van 'in het wild leven' ofwel (zoals de Hoge Raad formuleerde) 'in de voor hun aard natuurlijke vrijheid'. Ook voor de populaties in de vrije wildbaan op de Veluwe zijn er barrières, die hun leefgebied beperken, zoals grote rivieren, afgerasterde snelwegen, spoorlijnen, steden en andere bebouwing. Toch is iedereen het erover eens dat deze dieren in het wild leven.

Ook al waren de dieren bij hun uitzetting eigendom van de Staat, doordat ze uit de macht van de beheerders zijn losgelaten, is dit eigendom verloren gegaan. Het Nieuw Burgerlijk Wetboek zegt, dat de eigenaar van tamme dieren daarover de eigendom



verliest 'wanneer zij, nadat ze uit zijn macht zijn gekomen, zijn verwilderd', en dat de eigenaar van andere dieren de eigendom daarover verliest 'wanneer zij de vrijheid verkrijgen en de eigenaar niet terstond beproeft ze weder te vangen of zijn pogingen daartoe staakt' (art. 19 NBW). Dat laatste is mijns inziens het geval.

In het ontwerp voor een Flora- en faunawet is dat anders geregeld. Hierin wordt bepaald dat alleen die dieren tot het wild worden gerekend die 'in de voor hun aard natuurlijke vrijheid leven' (dat is dus de van de Hoge Raad overgenomen formulering), terwijl de minister de bevoegdheid krijgt te bepalen wanneer dat het geval is. In de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp en in de nota Jacht en Wildbeheer wordt aangekondigd dat het voornemen bestaat grofwild in omrasterde terreinen alleen als wild te beschouwen als de grootte van het omrasterde terrein 5000 hectare of meer is. Binnen kleinere rasters worden de dieren als 'gehouden' aangemerkt. Ze hebben dan een eigenaar, vallen niet meer onder de Jachtwet, maar onder de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren en kunnen zelfs onder de werking van enkele andere wetten vallen, zoals de Veewet, de Vleeskeuringswet en de Destructiewet.

De 5000 hectare is mijns inziens een nogal willekeurige grens, waar nog wel een en ander over te zeggen valt. Maar de Oostvaardersplassen voldoen aan die eis. Ook als die wettelijke bepaling er komt, worden de edelherten er geacht in het wild te leven en zijn het geen 'gehouden' dieren.

Is de beheerder van de Oostvaardersplassen (te weten: Rijkswaterstaat) verplicht de edelherten te verzorgen? Mijns inziens niet.

In de nieuwe Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren (geplaatst in het Staatsblad van 1992) staat dat een ieder 'verplicht is hulpbehoevende dieren de nodige zorg te geven' en dat deze bepaling ook van toepassing is op 'dieren die niet worden gehouden' (art. 1.1 en 36.3 van die wet). Bij de 'nodige zorg' kan men denken aan medische zorg voor zieke of gewonde dieren, aan hulp voor verweesde of verstoten jongen (grootbrengen met de fles) of aan bijvoeren in tijd van honger en voedselschaarste.

Het gaat mij te ver een zodanige zorgplicht aan te nemen voor in het wild

levende dieren in het algemeen. Dat zou dan gelden voor de hele wilde fauna, ook uitgeputte of stervende vlinders, muizen, trekvogels. Dat kan de bedoeling van de wetgever niet zijn geweest.

Voor in het wild levende dieren is ziek zijn, oud worden, honger lijden en sterven een gewone zaak. Dat geldt ook voor prooidieren, die gevangen worden. Dieren in zo'n situatie zijn mijns inziens niet 'hulpbehoevend' in de zin van genoemde wetsbepaling, maar verkeren in een normale, te verwachten fase van hun natuurlijke levensloop. Menselijke hulp daarbij mag, maar hoeft niet. Wellicht is dat anders voor bijzondere situaties, die door menselijk ingrijpen zijn ontstaan, bijvoorbeeld verkeersslachtoffers of dreigende verdrinking in een kanaal of zwembad zonder uitklimmogelijkheid. Maar zelfs dan is de vraag wat met de 'nodige' zorg is bedoeld. Vangen? Terugzetten in de natuur? Verpleging in een asiel of dierenhospitaal? Spalken van een gebroken poot?

Doodschieten in hopeloze gevallen om het dier uit zijn lijden te helpen kan een aanvaardbare oplossing zijn, maar berust niet op een wettelijke plicht. In beginsel zal men daarvoor een vergunning op grond van de Jachtwet of de Vogelwet behoeven. Jagen of doden om ziekte of ouderdomssterfte te voorkomen kan in elk geval niet (zoals sommige jagers beweren) op de wettelijke zorgplicht van genoemde wetsbepalingen worden gebaseerd.

Wat te doen, als de populatie over een aantal jaren nog veel verder is toegenomen en ruimtegebrek, voedselschaarste en sterfte door honger zich doen gelden? Ik zou zeggen: laten we maar eens zien hoe dat gaat. Misschien doen zich wel onvoorziene ontwikkelingen voor en reguleert de populatie zichzelf, bijvoorbeeld door teruglopen de voortplanting, latere geslachtsrijpheid van de hinds, grotere kalverensterfte. Hoe dan ook, Rijkswaterstaat verzorgt op dit moment de edelherten niet en laat hen zoveel mogelijk met rust. Prima.

Het resultaat is onder meer, dat de dieren een groot deel van hun schuwheid hebben verloren en weer dagdieren zijn geworden. Men kan ze onder andere vanaf een heuveltje bij het viaduct van de Praamweg over de Lage Vaart in het veld zien lopen of liggen, met het blote oog maar beter

nog met een kijker. In het veld zijn ze benaderbaar tot 80 meter of minder. Ik had de gelegenheid te voet in de richting van een hinde met kalf te mogen lopen. Ze liet me komen tot op 30 meter, sprong toen met een schorre blaf een eind weg, maar bleef staan en kwam zelfs een eindje terug.

DE VELUWE

Wat een verschil met de edelherten op de Veluwe. Die zijn in de loop der jaren steeds schuwer geworden. Kon men bijvoorbeeld vroeger overdag in de bronsttijd de roedels op de hei langs de Aardhuisweg bij Uddel zien lopen of liggen. Tegenwoordig is daar geen sprake meer van. De dieren zijn niet alleen schemerdieren, maar zelfs grotendeels nachtdieren geworden, die pas na donker uit hun rustplaatsen te voorschijn komen. Zonder twijfel is vooral de jacht hiervoor verantwoordelijk. Ik heb dit een aantal jaren van nabij meegemaakt in terreinen in de vrije wildbaan. In april en mei zag je in de schemer of rond zonsopgang en -ondergang nog wel eens herten in het open veld of langs de bosrand, maar daarna veel minder. Mogelijk speelde het begin van het toeristenseizoen en rol, maar een factor van belang was stellig de aanvang van de jacht op reebokken in mei, die tot in september kan doorgaan. In de schemer rijden dan de auto's van de jagers in het terrein rond en soms klinkt er een schot. Niet alleen de reeën, maar ook de herten en zwijnen worden vanaf dat moment een stuk schuwer. Op 1 augustus begint de zwijnenjacht. Vanaf de hoogzits wordt geschoten op de wilde zwijnen, die met uitgestrooid maïs worden gelokt naar de daarbij aangelegde voerplaatsen. Daar komen ook herten op af. Dat schieten heeft een verdere verschuiving ten gevolge. Vanaf september worden bij de hoogzits ook nog appels en aardappels als lokvoer voor de herten neergelegd en metterdaad worden er herten geschoten en dat kan zo de hele herfst en winter doorgaan tot eind februari toe. Daar komt dan nog de jacht op reegeten bij, die van 1 januari tot 15 maart kan duren. Kortom het grootste deel van het jaar is er onrust. Geen wonder dat de herten zo schuw worden. Voor elk mens vliegen ze in paniek weg, of het nu wandelaars zijn of niet. Doordat bij niet-selectief (dus niet-individueel gericht) afschot zoals op hinds, smaldieren (jonge nog niet

geslachtsrijpe dieren) en kalveren de minst schuwe dieren het eerst worden gedood en de schuwe exemplaren, die zich het minst vertonen, overleven en voor de voortplanting zorgen, wordt een steeds grotere erfelijk bepaalde schuwheid in de hand gewerkt.

Hoe is het toch mogelijk dat dit regime nog steeds blijft bestaan en een nationaal bezit steeds meer aan het oog van de natuurliefhebbers en wandelaars onttrekt? Ook op de meeste terreinen van Natuurmonumenten is dit helaas nog steeds het geval. We kunnen hier gerust spreken van een slecht faunabeleid. Het kan namelijk ook anders.

Als het al nodig wordt geacht op sommige terreinen ten behoeve van de bosverjonging het aantal edelherten tijdelijk klein te houden door menselijk ingrijpen, doe dat dan op een andere manier, bijvoorbeeld door vangen of door het afschot te verrichten in een heel korte periode en niet jaarlijks maar eens per twee of drie jaar. De overgebleven dieren kunnen zich dan na een korte schrikperiode weer herstellen. En doe het niet zoals nu in de bronsttijd, want dat is met name voor de edelherten een cruciale periode, waar allerlei door ons nog onbegrepen gedragingen, relatieveverschuivingen en natuurlijke selectieprocessen een rol spelen.

Natuurmonumenten is gelukkig bezig met een experiment op een deel van haar terreinen, waarbij door eigen professioneel personeel in een zo kort mogelijke periode van enkele weken het noodzakelijk geachte afschot van zwijnen en herten wordt verricht. Verder wordt er niet gejaagd. Meteen daarna keert de rust in het terrein terug. De geschoten dieren blijven (althans voor een deel) in het terrein achter en worden in de kringloop van aaseters en natuurlijke vertering opgenomen. Dat experiment dat nu een aantal jaren loopt, verdient alle aanbeveling, maar ondervindt tegenstand bij de vrijwillige amateurjagers, die slechts een enkele maal per week of maand in hun vrije tijd gewend waren te komen jagen maar nu niets meer te doen hebben. Alleen op de voerplaatsen, zoals bij het Bosje van Staf op het terrein van de Hoge Veluwe, kan het publiek met enige regelmaat herten tegen de avond bekijken. Maar dat is ook niet de meest ideale, natuurlijke situatie. Waarom aanvaarden wij dit alles nog steeds?

JACHT OP VOSSEN IN ZUID-LIMBURG

JAGERS SCHIETEN ALLE GEVACCINEERDE VOSSEN DOOD

Har Pluimakers



In het Zuid-Limburgse heuvelland tussen de gemeenten Beek en Vaals leven vossen geen veilig bestaan. Integendeel, de vervolging door jagers heeft meer weg van een uitroeicingscampagne. In 1989 werden in dit gebied nog 132 vossen geschoten, in de periode 1990 tot en met 1992 werden in hetzelfde gebied gemiddeld maar liefst 220 vossen per jaar geschoten (1). De laatste jaren wordt door de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging (KNJV) een ware hetze tegen de vos gevoerd. De Zuid-Limburgse jagers, voornamelijk georganiseerd in zogenaamde Wildbeheereenheden, zetten de woorden om in daden. 'Minder vossen: meer fazanten, hazen en patrijzen' is het motto binnen de eigen gelederen. De door iedereen inmiddels erkende drogreden dat vossen bejaagd moeten worden om hondsdelheid te voorkomen wordt nog steeds door jagers aangevoerd als doel van de heksenjacht (2). Het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij laat de zaak op zijn beloop ondanks het feit dat wetenschappers nadrukkelijk een ander beheer van de vos in dit gebied adviseren. Vossen in het Zuid-Limburgse heuvelland worden reeds enkele jaren gevaccineerd tegen hondsdelheid. De orale vaccinatie wordt door iedereen als succes beschouwd. De aanlijnplicht

Moervos, (foto: Pieter Scheen)

voor honden is opgeheven maar de jacht op (gevacceerde) vossen is heviger dan ooit.

HONDSDELHEID

De laatst waargenomen gevallen van hondsdelheid dateren uit 1988. Toen zijn zes besmette vossen, een rund en een das gevonden. In 1988 is men in Zuid-Limburg begonnen met het vaccineren van vossen, dit in aansluiting op vaccinatiecampagnes in de Ardennen en de Eifel. Vanaf 1989 zijn geen met hondsdelheid besmette dieren meer aangetroffen.

Uit onderzoek is gebleken dat door ongeveer 70% van de aanwezige vossen het uitgelegde aas met entstof wordt gegeten (3). Dit percentage acht men ruim voldoende, waardoor de ziekte volledig onder controle is. Een succesvolle vaccinatiecampagne is alleen mogelijk wanneer ook andere maatregelen worden genomen. De vos is een territoriumdier en volwassen vossen dulden geen vreemde vossen in hun gebied. Bij het vaccineren is het daarom zaak, juist de territoriumhouders te bereiken. Zo moet bejaging van volwassen vossen geheel achter-

wege blijven omdat men anders een deel van de dieren, die met veel moeite immuun zijn gemaakt, juist weer verwijdert (4). Reeds in 1988 adviseerde het toenmalige Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) de jacht te staken gedurende de periode dat de vossen jongen hebben. Het stimuleren van de jacht middels nachtvergunningen en een premie van 15 gulden voor een ingeleverde vos, moest volgens het RIN worden opgeheven (3).

DE PRAKTIJK IS ANDERS

Anno 1993 is er niets veranderd. Het Ministerie heeft de adviezen van onderzoekers aan zijn laars gelapt en geeft nog steeds vergunningen af om de vos, ook s'nachts, te bejagen (1991 t/m 1993: 17 stuks).

Ook de premie op de kop van de vos is nog steeds van toepassing. Het aantal volwassen vossen dat in de periode 1990/1992 werd geschoten bedraagt gemiddeld 112 dieren per jaar. Het bejagen van de dieren is het hevigst in de periode dat ze jongen verzorgen (april tot september).

Een bijkomend en niet onbelangrijk gegeven is, dat er veel leed onder de dieren wordt aangericht doordat ouder-dieren worden doodgeschoten waarvan de jongen zonder ouders en voedsel doodhonger. Wetenschappelijk is aangetoond dat het bejagen van vossen ongewenst is. Vossen zijn prima in staat hun aantal zelf te regelen en jacht frustreert dit proces alleen maar (4).

Vanaf 1988 is in Zuid-Limburg vijf keer lokaas met vaccin uitgelegd. De laatste keer vond plaats op 7 oktober 1990. Het is aannemelijk te veronderstellen dat, als gevolg van de intensieve bejaging, geen gevaccineerde vos het heeft overleefd. De lege plekken worden opgevuld door vossen uit met name Duitsland en België. In deze landen is de hondsolheid nog niet bedwongen. Dat de ziekte in Limburg toch weer eens de kop opsteekt is zeker mogelijk. Het vaccineren van vossen uit oogpunt van volksgezondheid is een goede maatregel.

Het feit dat het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij dit op een halfslachtige manier doet is laakbaar en kenmerkend voor een falend beleid. Zij laat de wensen van jagers prevaleren boven een effectief

vaccinatiebeleid. Dit geeft weer eens te meer aan hoe sterk het pro-jachtdenken zit verankerd in het beleid van dit Ministerie wat verantwoordelijk is voor het natuurbeheer.

Bronnen:

- 1-Overzicht van het aantal ingeleverde vossen uit het vaccinatiegebied in Zuid-Limburg, Rijksdienst voor Vee en Vlees, 1993.
- 2-Als de vos de passie preekt., KNJV, 1992.
- 3-Jacht op vossen en de orale vaccinatie tegen hondsolheid, RIN-notitie, november 1988 door F.J.J. Niewold.
- 4-Vossen, uitgave SKF / VZZ, 1993 door J. Mulder.
- 5-Rabiës-bestrijding ondergeschikt aan wensen jagers, Argus 1991 n.r. 1/2 door H.Pluijmakers en R.Akkermans.

ARGUMENTUM

DE GROENE MISLEIDING

De laatste tijd erger ik me groen en geel aan Postbus 51 spotjes op de TV, waarin een al dan niet bekende Nederlander de gelegenheid krijgt zich gedurende anderhalve minuut op de borst te kloppen omdat hij / zij de batterijtjes zo netjes apart houdt van het overige afval en meer van dit soort vanzelfsprekende zaken.

De laatste spot, die mij de haren te beren deed rijzen, ging over twee tomatenkwekers. Deze mensen hadden een installatie gebouwd om sproeiwater te recyclen. Helaas zwegen ze erover hoeveel gewasbeschermingsmiddelen (lees bestrijdingsmiddelen) in de tuinbouw gebruikt worden en de energieverpilling in deze landbouw tak om voor het Nederlands klimaat ongeschikte gewassen te kweken. Het ontbreekt er nog maar aan dat de volgende spot zal gaan over een oliemaatschappij, die mag vertellen hoezeer de natuur gebaat is bij haar nieuw aangeschafte energiezuinige supertanker.

Ik hoop dat de verantwoordelijken voor deze spotjes in de toekomst hun verstand gaan gebruiken, zodat wij deze onzin niet langer hoeven aan te zien.

Anita Hajee

de beheerjager

*De jager laadt zijn jachtgeweer
en schiet miljoenen dieren neer;
hij doet dit, zegt hij ietwat flauw
en zonder één woord van berouw,
uit hoogstnoodzakelijk beheer
want anders komen er steeds meer
het is, zegt hij, toch al te dol
heel Nederland is immers vol
er kan geen vreemdeling meer bij
en goddank dankzij lui als mij
komen de vreemde vogels weer
en echt ik schiet er niet veel meer
dan zes of zeven op een dag
ik denk dat zo iets toch best mag
voor al het goede dat ik doe:
dan heb ik nog een boutje toe.*

*Dus schieten 30.000 helden
op onze akkers onze velden
en veelal slechts de lui met poen
aan dierenleed ruim twee miljoen
en minstens nog eens eens zo
aan aan- lam- lekgeschoten deel;
want deze macho's met geweer
gaan meest met grof geweld tekeer
en schieten lukraak in een zwerm
daar hoor je dan gekrijs, gekerm
een enkel dier stort zwaargewond
of dood op Neerlands zure grond
de rest loopt, vliegt of hobbelt door
er rest alleen het bloedig spoor
en ergens ver in bos afsloot
vinden die dieren dan de dood.*

*En dat mevrouw, en dat
mijnheer dat noemen jagers dus:
beheer*

Johan Gijsen





ARGUS IS EEN KWARTALTIJDSCHRIFT VAN DE STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER